

սերմերուն բազմապատիկ պտուղներն: Բայց այս օգուտն կորելի է յուսալ, եթէ ազգն ալ ուզէ միանգամայն վարձատրել թափուած քրտինքներն, որուն սակայն ժխտական ապացոյցը է համարինք՝ անսով երթին երեքամեայ ըլլալն:

Հ. Գ. Մ.

Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ՀԱՆԳԵՍ ՄԻՅՈՒՆԱԿԱՐԴԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻԶՄԻՐԱՆԻՅ ԿՏՈՎԻՆ

Հիւլիս 14/26 րէն եկեղեցական եւ աշխարհական դասէն ի մի ժողովուած պատկառելի բազմութեան առջեւ կատարուեցաւ ի Կ. Պոլիս՝ ազգային գրականութեան յառաջադիմութեան արդեամբք ցանկացող բարեխիշատակ Իզմիրեանց Նոր Մեկենեասայ կառկին գործադրութիւնն: Ինչպէս Արեւիկ օրագրին (Թիւ. 1360) ընդարձակ յօդուածէն կը տեսնեն ընթերցողք, այս տարի մրցանակաբաշխութեան արժանանալու ընթերցողային յառաջադիմութիւն տուաւ ազգային ուսումնասիրութեան զարգացման, վասն զի Յաննաթողլին ներկայացնալ երկասիրութեանց գրեթէ բոլորն ալ կը զբաղին ընդարձակագոյնս հայ յիշատակներով, որ են հետեւեալներն.

1. Հայոց Էփէն անուան (ձեռագիր) երկասիրութիւն մը՝ Պ. Խաճապ Եարութիւնեան:

2. Պառտնութեան Պարտնութեան 1600 էն 1880 տարինբու, (ձեռագիր) Վրթանէն Էֆ. Փափագեան:

3. Արեւելոց Բարբառ, «Զրկերի լեզուն» (տպագիր) 1882ին. Պ. Սարգիս Սարգսեանց:

4. Հայաբանութիւն, (ձեռագիր) Եարութիւն Էֆ. Մեկքն Տուաուխեան:

5. Խառն Զարմաշի Երեւան-Երեւան, Ղազան-ճեան Կիր. Էֆ:

6. Ուսումն Հայոց Պառտնութեան, (ձեռագիր) Մարգարէ Էֆ. Աղաբեկեանց:

Այս վեց երկասիրութեանց մէջէն մրցանակն (600 րլլ.) առնելու արժանացաւ Պ. Եարութիւնեանի՝ «Հայոց գրկին» անուն երկին: — Ի սրտէ խնդակից ըլլալով յարգող Հեղինակին կը բաղձնք որ ընդ փոքր տպագրութեամբ ի հրապարակ ելլէ իւր այս, եթէ չենք սխալիր, երախտիրքն: — Մենք առ այժմ առաջի աչաց չունենանալով գրութիւնն, չենք կրնար որոշ ըսել թէ որչափ ստուգութիւն ունի՝ «Հայոց գրեթեան փութեացի եւ կամ յատուց ծագում ունենալուն», երգապատիւնն: Կարեւոր խնդրոյս

նկատմամբ կան, կարծենք, ըլլալու ինչ ինչ տողութիւններ. վասն զի արդէն 1864ին Փրեգ. Միւլլեր՝ Վերնական ակադեմիայի Նստից-տեղեկագրութեանց մէջ (Sitzungsberichte) կը վարդապետէ զայս. բայց՝ «Գերման արեւելագիտաց ընկերութեան պարբերականին» մէջ՝ Հիւլիս-ման՝ օգնականութեամբ չորս հայ երիտասարդաց (որ են՝ Գեորգ Աւուլեան Տփլիսցի, Պոլոս Գեղիկեան Կապադովկացի, Յովսէփ Մատթեոսեան Փոքր-Ասիացի, Սարգիս Սոյիկեան Խարբերդցի) եւ Գարդիմաուզէն (Gardthausen) հնագրին (paleographie) ձեռնառութեամբն՝ նոյն օտարտօր կարեւոր հիմնական հերքում մը գրած է:

Գ Գ Ր Ո Ց Ա Վ Ա Ն

ՏՈՐԵՆԵՐ ԲՆԱՌԻԹԻՆԵՐ ԵՒ ՄԻՅՈՒՆԱԿԱՐԴԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԵԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՎԻԵՆԱՍՏՈՒՑ

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Հիւլիս ամիսը գրեթէ ամէն տեղ զարդոցներուն մէծ երբեմնս եւ յազման ժամանակն է, աշակերտք, ուսուցիչք եւ վարիչք որոի բարեխիմութիւնն իրենց տարեւոր վաստակող արդիւնք ցուցնել, եւ ծնողք ու հասարակութիւնն անձկութեամբ իրենց մտադրութիւնն այս մրցմանց կ'ընծայեն, որովհետեւ իրենց գերգաստանին՝ իրենց հասարակութեան տպագրութեամբ իրաւունք անկէ զուրկել կ'ուզեն, սորո համար ալ խուսն բազմութեամբ ասեական հանդիսին կը վազեն. յաղթական իշխանութեան ականատեան ըլլալով՝ յառաջիկային պատկերաց, ի գրգռու եւ ի յորդոր պլլաց: Մենք այս անգամ, թէ եւ քիչ մը ուշ, այս թերթին մէջ քանի մը տող կը նուիրենք ի մանաւորի այն զարդոցական պայքարին, որ մեզի աւելի մեծաւոր է եւ մեր մտադրութիւնն աւելի լի գրաւէ, կ'ուզենք բռնլ՝ մեր ի կատանդ-նուպիլս վարած վարժարանին այս տարի կատարած քննութեանց ու մրցանակաբաշխութեան, բայց բոտ կարի համառօտի անցնելով, որովհետեւ նոյն մայրաքաղաքին հայկական ու զաղդիական արդէն ժամանակին անոնց վրայ բաւական ընդարձակ խօսած են:

Սոյն վարժարանին հարցուփորձի սրահը Եւլիս 9ին (Կ. տոմ.) բացուեցաւ եւ անընդհատ վեց օրուան մէջ՝ օրը 10 ժամ նիստ ընելով՝ ուսուցչաց, վարդապետաց, ծնողաց եւ ուրիշ ուսումնասիր անձանց աւելն մանր ու խստի քննուեցան դաս դաս բոլոր աշակերտներն իրենց արված ամէն գիտութեանց ու լեզուաց մէջ: Իրեւն նոր բան հետա-

¹ Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft XXX.

² Յաննաթողլին Յայտարարութիւնը տես ծանկին երկրորդ երեսը:

բերարարած եղաւ Սղագրութեան (sténographie) շնորհիւ։ Այս ուսումն երկու բարձրագոյն դասերը վեց տարւոյ մտնում էին Տիւրքիայի գաղղիացւոյն ուսման, եւ շնորհիւ իսկ ատեն մեծ յաջողութեամբ ընթացիկ կարգացին նոյն ուսման աստիճաններն, եւ արագութեամբ բերեցին իրենց աւանդական խօսքերը՝ ընդդէմ մէկ իւր 60 բառ դրելով։ Սղագրութեան այս ոճը հայերեն լեզուին ալ յարմարացուցին ականաւ գրեւոր ստեղծելով, եւ հանդիսութեան օրն աշակերտներէն մէկն այն նուաճար Սղագրութեամբ հայերեն բանաստեղծութիւն մը կարգացր։

Եօթնէն բարձր օրն ապարդիւ մէկ մտան վարժարանին՝ Նախկին աշակերտներն, որոնց ընկերութեան կազմութեան վրայ արդէն ուրիշ անգամ խօսած ելլել։ Ասորի իրենց վարժարանին յարեալ եւ անոր բարգաւաճութեան նախանշաններէն՝ որով շատ են ամէն տարի մեծագոյն մրցանակ մը տալ բարձրագոյն դասուն այն աշակերտին, որ իրենցմէ առաջարկուած նիւթիցն մէջ քաջագոյն հանդիսանայ։ Այս տարի առաջարկեցին ուսողական-աւելարարական խնդիրներ, որոնք բարձրագոյն դասուն բոլոր աշակերտներն գրով հաւասարապէս լուծած ըլլալով, անոնց մէջէն քաջագոյնն որոշելու համար՝ նախկին աշակերտներն մասնագէտներէն իրաւունք տրուեցին որ կազմեցին, եւ բազմաթիւ հանդիսականաց առջև գանձող բոլոր թնութարանութեան ու զբահալուի մէջ երկար ու մանր քննեցին։

Ետեւ 22ին կատարուեցաւ գարգաւական Տաւրիցիոյ հանգիսին, որուն մէջ հրապարակաւ յայտարարուեցաւ Եօթն օրուան երկար հարցութեան իւրերէն։ Այս հանգիսին համար վարժարանին ընդունակ պարտիզն մէջ բազմաթիւ գրովեք իր ծիփային, եւ առաջատանքով արեւին պատկարարած եւ վարելագոյն զարգարած պատշաճաւոր տեղ մը, որուն յետագոյն կողմը գեղեցիկ թատերական բեմ մը բարձրացած եւ, հապարաւոր արանց եւ կոնսանց բազմութիւն մը կուտեցաւ, որուն մէջ կը նշմարուէին ամէն կարգ եւ ամէն ազգէ բարձրաստիճան եկեղեցականք, Օսմանական պետութեան պաշտօնատեսարար եւ բազմութիւն ուրիշ առաջատար, Հանդիսին աւելի շքեղութիւն տալու համար ինքնույժամ մատուց իւր օժանդակութիւնը ժայռաբարձրին աշխուհան երկուստարգներէն կաշմուած Երաժշտասիրաց ակումբը (cercle philharmonique), որուն հիմնադրող վարժարանին նախկին աշակերտներէն մէկն եղած եւ եւ աշակերտներէն շատերը անոր փնագումնային։ Երբ որոշեալ ժամանակ հիմնադրին Աշարան կաթմանի տնակէն, որուն նախագահութեանն այս հանդէսը կը կատարուէր, երաժշտասիրաց ակումբն սկսաւ իր գործիչներէն հնչեցնել, եւ աշակերտներէն մէկն հայերէն գրաբար լեզուաւ Գերերկրանիկ կաթմանի տնակէն նկնէն ետեւ՝ աշակերտները քսիթ մը ներկայացուցումներ բերին, նախ հայերէն լեզուաւ։ Ատետի որդի թատերական երեք արարուածով, յետոյ տանկերէն լեզուաւ Պետիւլու անուն կատակերգութիւնն երկու արարուածով, եւ վերջապէս գաղղիերէն լե-

զուա Բաշի սորիլի կատակերգութիւնը։ Մէջ ընդմէջ աշակերտները պարագային համաձայն հայերէն, տաճկերէն, գաղղիերէն ու գերմաներէն լեզուաւ ծառեր խօսեցին, հայերէն տաճկերէն ու գաղղիերէն երգեցին, եւ շուր Լեւոք գաշնակ զարկին։ Իսկ երաժշտասիրաց ակումբն մեծ ծաղաւարութեամբ ընտիր կողմեր հնչեցնելով՝ միջոցները կը լցնէր։ Հանդիսականքը ծափահարութիւններն անվերջանալի էին՝ թէ փորթիկ լայց ծաղաւոր դերասանաց եւ թէ արխանաւոր երաժշտաց համար։

Վերջապէս Մրցանակները բաշտեցան, որք մեծաւ մասամբ գեղեցկակալով՝ մեծահասարակ տեսաներէն էին, եւ նախ պատկուեցաւ Գրչարանիւն Թովհաննէս արախերտը՝ Բարի վարուց մեծ ժառանգէն ընդունելով եւ Գերերկրանիկ կաթմանի իւր շնորհած պատուոյ շքանշանն անոր կողմերը կուրծելով։ Ետեւ Միհրան Կալպանեանն նշանաւոր փութաշանութեան համար ընդունեցաւ Միհրանութեան Ընդհ. Աբասօր Գեբը։ Աշակերտն Աբեպիսպոստին շնորհած մրցանակը Գերերկրանիկ կաթմանի հայկաբանութեան համար ալ մրցանակ մը շնորհեց, որուն արժանացաւ Կոստան Մուրաւեան աշակերտը։ Իսկ Նախկին աշակերտներն իրենց մեծագոյն մրցանակը տուին յիշեալ Գրչարանիւնէն Թովհաննէսին, որ իրից ըսած Բնութեան մէջ քաջագոյն հանդիսացած էր։ Անիկ ետքն անուանեցան գլոցաղանկան տաճան զանազան ճիւղերուն համար արուած իւր 200 մրցանակները։ Մեք այս անգամ այն պատկանալիքն իրայն յիշեց՝ որոց անունն աւելի յաճախ լուռեցաւ։ Ուսումն ընդունեցան՝

ԱՐԱՋՐԱՅՈՍԹ ԳԱՄԷՆ՝

Կոստան Մուրաւեան։ Ա մրցանակ կրճագիտութեան, Ա Հայերէն լեզուի, Ա գաղղ. լեզուի, Ա գերմաներէն լեզուի, Ա պատմութեան Հասկնացւոյ, Ա բնական գիտ. — Բ մրց. պատմ. Օսմանեանց, Բ Աշարանագրութեան, Բ Ազգային պատմ. Բ Բնագիտութեան, Բ Թուարանութեան, Բ Տաճկերէն լեզուի։

Թովհաննէս Գրչարանիւն։ Ա մրց. պատմ. Օսմանեանց, Ա Հայերէն պատմ. Ա Աշարանագր. Ա Բնագիտ. Ա Թուարանութեան, Ա Գրաշարաւոր, Ա երկրագիտութեան, — Բ մրց. Կրճագիտ. Բ Հայերէն լեզուի, Բ գաղղ. լեզուի, Բ գերման. լեզուի, Բ պատմ. Հասկնացւոյ, Բ Բնական պատմ.։

Եռլիս Մաժմուրիւն։ Ա վայելարարութեան, Ա Գծաբանութեան, Ա Գաշնակ, Բ երկրագիտութեան, Եռլիս Կաճման։ Ա Տաճ. լեզուի, Ա պատմ. մաթեմ. Օսմ., Բ վայելարարութեան։

Գ ՏԱՐԻՈՅ ԵՐԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՄԷՆ՝

Միհրան Նալպանտեան։ Ա մրցանակ կրճագիտութեան, Ա Հայերէն լեզուի, Ա Տաճկերէն լեզուի, Ա գերման. լեզուի, Ա պատմութեան Օսմանեանց, Ա Աշարանագր., Ա Գծաբ. — Բ պատմ. Թուար. Ա Մշակարարութեան։

Պոսոս Օգոստինյան։ Ա մրց. Թուարանութեան, Ա երկրագիտութեան — Բ մրց. Կրճագիտ. Բ Օսմանեան պատմութեան, Բ Գրաշարաւոր։

Թովսիթ Ապուրիյան։ Ա մրց. Մշակարարութեան, Բ գերմաներէն լեզուի, Բ Թուարանութեան, Բ Գծագրութեան։

Ա ՏԱՐԻՈՅ ԵՐԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՄԷՆ՝

Թովսիթ Կեռտիկան։ Ա կրճագիտութեան, Ա Հայերէն լեզուի, Ա գաղղիերէն լեզուի, Ա գերման.

1 Հոգիւն աւերկայ 1888 տարւոյ, Թիւ 3։

բնն լեզուի, Ա Սեզգիներն լեզուի, Ա Պատմութեան հին ազգաց, Ա Ազգային պատմութեան, Բ Տաճկերէն լեզուի, Բ Աշխարհագրութեան:

Յաւապար Յայրաշինան. Ա Տաճկերէն լեզուի, Ա Աշխարհագրութեան, Ա Թուարանութեան, Բ Կրօնագիտութեան, Բ Պատմութեան հին ազգաց, Բ Երկրաւափութեան:

Անտոն Գրիգորեան. Ա Երկրաւափութեան, Բ Պատմ. հին ազգաց, Բ Ազգային պատմութեան: Միլիտի Գալստիան. Բ Հայերէն լեզուի, Բ Գաղ. լեզուի, Բ Գերմ. լեզուի:

Ռալիսայէ Ապտալլան. Բ Թուարանութեան, Բ Գերմ. լեզուի, Բ Գծագրութեան:

Ա ՏԱՆՈՒՈՅՆ ԸՅՈՐԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՄԱՆՆ՝

Մայիս Մէլաք. Ա Կրօնագիտութեան, Ա Գաղ. լեզուի լեզուի, Ա Պատմութեան Ս. Գրք. Ա Վայելաւ. գրութեան, Բ Հայերէն լեզուի, Բ Տաճկերէն լեզուի, Բ Աշխարհագրութեան, Ա Ազգային պատմութեան:

Յովսէփ Դոյրանեան. Ա Հայերէն լեզուի, Ա Տաճ. կերէն լեզուի, Ա Ազգային պատմութեան, Բ Կրօնագիտութեան, Բ Գաղ. լեզուի լեզուի, Բ Պատմութեան Ս. Գրք. Ա Վայելաւ. գրութեան:

Յովնանէս Միսեհեան. Ա Աշխարհագրութեան, Բ Կրօնագիտութեան, Բ Հայերէն լեզուի:

ՆԱՍԻՊԱՍՏՐԱՍՏԱՆԻ ԴԱՄԱՆՆ՝

Գեորգ Մեկերեան. Ա Հայերէն լեզուի, Ա Աշխարհագրութեան, Ա Պատմ. Ս. Գրք. Ա Թուարանութեան, Բ Վայելաւ. գրութեան:

Ներսէս Տէրպալապալան. Ա Վայելաւ. գրութեան, Ա Գծագրութեան, Բ Թուարանութեան:

Միլիտի Մալապալան. Ա Տաճկերէն լեզուի, Բ Գաղ. լեզուի լեզուի, Բ Աշխարհագրութեան:

ԺԱՂՈՒՈՅՆ ԴԱՄԱՆՆ՝

Կոմիյ Ազարեան. Ա Կրօնագիտութեան, Ա Գաղ. լեզուի լեզուի, Ա Թուարանութեան, Բ Հայերէն լեզուի, Բ Պատմութեան Ս. Գրք. Բ Աշխարհագրութեան, Բ Պատմութեան Ս. Գրք. Բ Աշխարհագրութեան, Բ Կրօնագիտութեան, Բ Գաղ. լեզուի լեզուի, Բ Պատմութեան Ս. Գրք. Ա Թուարանութեան:

Անտոն Միսեհեան. Ա Հայերէն լեզուի, Ա Տաճկերէն լեզուի:

Մրցանակները բաշխուելէն ետեւ Գեորգեանի կամ Վաթիկանի հանդէպ զոյգեց աշակերտաց գեղեցիկ յորգոր մը խօսելով՝ որ միշտ հետամնւտ բնական կրթութեան եւ ուսման, հաստատութեան բարի քրիստոնէայք ըլլան, բարեխաճ՝ Վեհափառ Խրեմակային հըռ եւ հաւատարմով հպատակք եւ Արամեան աղէք հայադէտ, հայաեղբ անդամք, որով միայն կ'արժանանան Միխիթարեան վարժարանի աշակերտ կոչուելու: Ասոր վրայ հանգիստակար մեծաւ զոհութեամբ մեկնեցան, եւ աշակերտներն իրենց ծնողաց տունն արեւակուեցան, որպէս զի զօրացած՝ Սեպտեմբերին 17ին (Ն. տ.) վարժարանը վերադառնան:

Այս տեղեկագիրը վերադրելով՝ կը փութանք հրապարակաւ յայտնել վարժարանին վարժութեան շնորհակալութիւնը թէ մեծարդ Նախկին աշակերտաց խմբին այս առթիւ մէջ ցուցած եռանդեանն ու մատուցած զարմացութեանն եւ թէ երբ՝ շատաւարձ արեւալարան արժեքին ընծայած շնորհալիք օժանդակութեան համար:

Վարդապետ հանգիստեալն առթիւ մայրաքաղաքին լրագիրներէն մեկը դրած էր թէ ներկայացուցող մեքն այսպիսի հանգիստեալ մէջ աւելորդ նաեւ անպատշաճ ըլլան: Մեքն այս կարծիքը չունիր. մանաւանդ թէ դատաւարակութեան համար օգտակար եւ հարկաւոր կը համարենք յրեթացայ տարւոյ աշակերտաց ընտիր լեզուաւ բարոյական եւ գաղափար կտորներ սորվեցնել թէ անոնք հնչումը ճշգրտաւ, թէ արտասանութեան կերպն ու ձեւերը սորվեցնելու եւ թէ բարոյական սկզբունքներն աւանդ մտաց մէջ տպաւորելու համար. թող՝ այն կտորներուն աշակերտաց բերանը հազար անգամ կրկնուելէն լեզուին ծանօթութեան համար եղած մեծ օգուտը: Ինչ որ պատշաճութիւնն կայ թէ զարդոյն առնելէ մեծ հանգիստն օրը՝ փոխանակ ձանձրացուցիչ ձառնելով միայն եւ կամ շոր միջոց հակաբաշխութիւն մ'ընելով՝ աշակերտներն իրենց սորվածը բազմութեան առջեւ ներկայացընելն, որով թէ իրենց մանկական երկշուտութիւնը կը լափաւորուի եւ թէ հանգիստեանց եւ մանաւանդ ծնողաց, որոնց համար եւ դիւանորարար հանդէպ, համարական զօրանք մը կ'ըլլայ: Ասոր համար ալ դարերէ վեր առնն տեղ զարդեցնելուն մեծամասնութիւնն այս սովորութեան հետեւած է:

ՅՅԼԵԹԵՅԼԵ

ՆՈՐԱՆՈՒԹԵ

Շատ երգեցիք:

Թժշկական խմբի մը հորերս ըրած քննութիւնները ցուցին որ երգելն առողջական շատ օգտակար է: 222 երգչա՝ 9—53 տարեկան, կուրծքն քննութեան ենթարկուեցաւ, եւ տեսնուեցաւ որ երգչաց կուրծքն համեմատութեամբ չեղբողներուն՝ շատ լայն կ'ըլլայ եւ երգչին հասակին հետ ամուրը կը մեծայ: Ասով երգչաց կուրծքն աւել լայն կ'ըլլայ եւ թոքն առողջադէպ, եւ ասանք ալ երգչին հասակին հետ կ'ամրն: Երգչին մի միակ առաւարդէլ գեղը եւ թըպտախի, մի միակ միջոց կրծքը ամման եւ զօրամարուն, եւ այս կողմանէ մարմնամարզութենէ լաւագոյն է:

Ֆիւնդընդ Նոր ղնդ մը:

Գաստ ուսուցչականի Բ Բարդուղիմէ քննարկեց Նոր ղնդ գտած է, զոր ինք կ'անուանէ Sulfoual, որ բիւրեղանէ, անհոտ, անհամ եւ լուծանելի քիմիական բաղադրութիւն մըն է: Ասոր յատկութիւնն է՝ ոչ լայնափ առողջներն, որչափ հիւանդները քնայնելէ, եւ մանաւանդ ջրային հիւանդութիւններն ունեցողներն, եւ որ օգտակար բաղանջն է՝ օրով հիւանդութիւնն ունեցողները: sulfonalի քնարեք զօրութիւնն ըստ պատահման գտնուեցաւ: Ըսեմ մի, որուն բարդութիւնն սերէ վախճանալ sulfonal արուած էր, սխառ է սկզբան արեւելի ձեւեր ընել եւ քիչ մ'եղան ալ քնայաւ: Ասոր վրայ անմիջապէս փորձուեցաւ առողջ մարդկանց՝ աւելի բժշկելու համար, եւ յետոյ հիւան-